

Social security scenarios in the border areas of the Islamic Republic of Iran and the Republic of Azerbaijan in the horizon of ۱۴۱۴

Morteza Pajohan Far^۱ | Mohsen Moradian^۲ | Abdul Reza Adhami^۳

۱. PhD student in Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

E-mail: mpajhouhanfar@gmail.com

۲. Assistant Professor, Command and Staff College, Aja Command and Staff University, Tehran, Iran. E-mail: mohsenmoradian@hotmail.com

۳. Associate Professor of Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: adhamiab@yahoo.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: ۲۰۲۰

February ۲۱

Received in revised

form: ۲۰۲۴ June ۲۱

Accepted: ۲۰۲۴ July ۱

Published online: ۲۰۲۴

September ۲۲

Keywords:

Scenario, intelligent

human resources, fifth

industrial revolution

ABSTRACT

Purpose: The ties of border area residents with the other side of the border and various vulnerabilities in the country's surrounding area have given these areas a special place and importance. Therefore, the researcher seeks to explain the social security scenarios of border areas with Azerbaijan.

Methodology: The current research was carried out in terms of practical purpose and in terms of nature and exploratory descriptive method with the approach of "analysis of the effects of trends and analysis of mutual effects". Research experts and experts include (۹) researchers and university professors in this field. Regarding the method of data collection and analysis; The researcher first investigated the social security of the border areas with the Republic of Azerbaijan by reviewing the literature and got the approval of the experts, and then used the expert panels in the MICMAC software to analyze the data and agreed on the scenarios in a joint meeting with the consensus of the experts.

Findings: In the time horizon of ۱۴۱۴, the occurrence of the first scenario, "Everlasting Spring Cypress", "Justice and Community Security" and "National Solidarity and Islamic-Revolutionary Identity", the second scenario, "Agaqia Tree", "Relative Weakness of Justice and Community Security" and "National Solidarity" and fragile Islamic-revolutionary identity", the third scenario, "weakness of justice and security of society" and "lack of national solidarity and forgetting of Islamic-revolutionary identity" and the fourth scenario, "chicken claw weed", "lack of national solidarity and Islamic-revolutionary identity" and "Lack of justice and security of society" are likely.

Conclusion: Based on the findings, the occurrence of the miraculous evergreen cypress scenario and the catastrophic chicken paw weed scenario are more likely in the time horizon of ۱۴۱۴, and in order to improve the social security of the border areas of Iran and Azerbaijan, facilitating strategies for the occurrence of the first scenario (miraculous) on the one hand and On the other hand, coping strategies should be developed to prevent the emergence of the second, third (pessimistic) and fourth (catastrophic) scenarios in the time horizon of ۱۴۱۴.

Cite this article: pajhouhanfar, M., Muradyan, M., & Adhami, A. R. (۲۰۲۴). Social security scenarios in the border areas of the Islamic Republic of Iran and the Republic of Azerbaijan in the horizon of ۱۴۱۴. *Defensive Future Studies*, ۹ (۳۲), ۹۹ - ۱۳۱.

DOI: ۱۰.۲۲۰۳۴/dfs.۲۰۲۴.۲۰۲۳۰۲۰.۱۷۷۴

سناریوهای امنیت اجتماعی در مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران و

جمهوری آذربایجان در افق ۱۴۱۴

مرتضی پژوهان فر^۱ | محسن مرادیان^۲ | عبدالرضا ادهمی^۳

۱. دانشجوی مقطع دکتری جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

رایانامه: mpajhouhanfar@gmail.com

۲. استادیار، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران.

رایانامه: mohsenmoradian@hotmail.com

۳. دانشیار جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: adhamiab@yahoo.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۱۲/۰۳

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۴/۱۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۰۷/۰۱

کلیدواژه‌ها:

سناریو، امنیت

اجتماعی، مناطق

مرزی، کشور

آذربایجان

هدف: پیوندهای ساکنان مناطق مرزی با آن‌سوی مرز و آسیب‌پذیری‌های مختلف در فضای پیرامونی کشور به این مناطق جایگاه و اهمیتی خاص بخشیده است. از این‌رو محقق به دنبال تبیین سناریوهای امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از حیث ماهیت و روش توصیفی اکتشافی با رهیافت "تحلیل تأثیرات روندها و تحلیل تأثیرات متقابل" انجام شده است. خبرگان و صاحب‌نظران تحقیق شامل (۹) نفر از پژوهشگران و اساتید دانشگاهی در این حوزه هستند. در خصوص شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ پژوهشگر ابتدا با مرور ادبیات به بررسی امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور جمهوری آذربایجان پرداخته و به تأیید خبرگان رسانده و در ادامه از پل‌های خبرگی در نرم‌افزار MICMAC برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده و در نشست مشترک با اجماع نظر خبرگان در سناریوها به توافق رسیده است.

یافته‌ها: در افق زمانی ۱۴۱۴ وقوع سناریوی اول، «سرو همیشه‌بهار»، «عدالت و امنیت جامعه» و «همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی»، سناریوی دوم، «درخت افاقیا»، «ضعف نسبی عدالت و امنیت جامعه» و «عدم همبستگی ملی و فراموشی هویت اسلامی - انقلابی و سناریوی سوم «ضعف عدالت و امنیت جامعه» و «عدم همبستگی ملی و فراموشی هویت اسلامی - انقلابی و سناریوی چهارم، «علف هرز پنجه مرغی»، «عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدم عدالت و امنیت جامعه» محتمل هستند.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها، وقوع سناریوی سرو همیشه‌بهار معجزه‌آسا و سناریوی علف هرز پنجه مرغی فاجعه‌آمیز در افق زمانی ۱۴۱۴ محتمل‌تر بوده و برای ارتقای امنیت اجتماعی مناطق مرزی ج.ا.ایران با کشور آذربایجان بایستی راهبردهای تسهیل‌کننده برای وقوع سناریو اول (معجزه‌آسا) از یک‌سو و راهبردهای مقابله‌ای برای جلوگیری از ظهور و بروز سناریوهای دوم، سوم (بدبینانه) و سناریو چهارم (فاجعه‌آمیز) در افق زمانی ۱۴۱۴ از سوی دیگر تدوین گردد.

استناد: پژوهان فر، مرتضی؛ مرادیان، محسن و ادهمی، عبدالرضا (۱۴۰۳). سناریوهای امنیت اجتماعی در مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان در افق ۱۴۱۴. آینده‌پژوهی دفاعی، ۹ (۳۲)، ۹۹ - ۱۳۱.

DOI: ۱۰,۲۲۰۳۴/dfs.۲۰۲۴,۲۰۲۳۵۲۰,۱۷۷۴

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

امنیت از اساسی‌ترین، فوری‌ترین، ابتدایی‌ترین و ضروری‌ترین نیاز انسان در سطوح مختلف است که با فنا رفتن آن آرامش از انسان سلب شده و نگرانی و اضطراب جایگزین آن می‌شود. امنیت دارای دو معنای ایجابی (وجود احساس رضایت و اطمینان خاطر نزد دولتمردان و شهروندان) و سلبی (یعنی نبود ترس، اجبار و تهدید) است (محسنی، ۱۳۸۸: ۲۳). اغلب اندیشمندان از امنیت به‌عنوان حیاتی‌ترین و ضروری‌ترین نیاز بشر برای یک زندگی اجتماعی از دورانی که انسان‌ها زندگی جمعی را آغاز نموده تا به امروز که جهان به سمت نظم‌ی یکپارچه به پیش می‌رود، یاد کرده‌اند. امنیت دارای ابعاد گوناگونی است که مهم‌ترین آن، «امنیت اجتماعی» است و به‌طور کلی به معنای «توانایی جامعه برای پاسداری از ارزش‌های بنیادین خود در برابر پیشامدها و تهدیدات واقعی و بالقوه است» (علوی، ۱۴۰۱: ۳). هر زمان که وجود یا فقدان یک یا چند متغیر تهدیدکننده، منجر به «احساس ترس» شود، موجبات ناامنی اجتماعی را فراهم می‌کند (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴۸).

امنیت اجتماعی از عوامل مهم ایجاد ثبات و آرامش خاطر در جامعه است و باعث می‌شود که ترس و خوف از زندگی عامه مردم رخت بربندد و شرایط رسیدگی به امور زندگی را باکیفیت بهتری ایجاد می‌کند. امنیت اجتماعی به‌عنوان یکی از حساس‌ترین و مهم‌ترین نوع امنیت، از عناصر اساسی حیات انسان‌ها است. بدون شک هیچ عنصری برای پیشرفت و توسعه یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها، مهم‌تر از عنصر امنیت و تأمین آرامش در جامعه نیست. امنیت اجتماعی مفهومی است که حوزه آن با مفهومی چون نظم اجتماعی و همبستگی آن‌چنان درهم‌آمیخته که برخی را اعتقاد بر آن است که امنیت اجتماعی همان نظم یا همبستگی اجتماعی است. جامعه‌شناسان نبود امنیت اجتماعی در یک کشور را نشانگر ناهنجاری اجتماعی و وضعیت غیرطبیعی می‌دانند (Heikal, M., ۲۰۱۷, & Safi, M.Q.).

ناامنی در مناطق مرزی ناشی از ناامنی برون مرزی است. پیوندهای ساکنان مناطق مرزی با آن سوی مرز و آسیب‌پذیری‌های مختلف در فضای پیرامونی کشور به این مناطق جایگاه و اهمیتی خاص بخشیده است. ارتباط و پیوندهای اجتماعی ساکنان مناطق مرزی با آن سوی مرز و وجود آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدهای مختلف و رکورددار بودن جمهوری اسلامی ایران در تعداد جنگ‌های پیرامونی این مناطق را واجد اهمیت و ویژگی‌هایی خاص

کرده است با در نظر گرفتن این ویژگی‌ها، مناطق مرزی با مناطق مرکزی کشور تفاوت‌هایی اساسی پیدا می‌کند (زرگر و صیاد، ۱۳۹۵: ۱۹۶).

کشورهای هم‌جوار با استان آذربایجان شرقی و استان اردبیل؛ آذربایجان و ارمنستان هستند که ما در این تحقیق به علت گستردگی مرز فقط به مرز ایران و آذربایجان خواهیم پرداخت؛ چون کشور آذربایجان به دلایل خاص امنیتی، قومی، فرهنگی و تاریخی، همواره برای ایران اهمیت داشته است و به دلیل وجود مشترکات فرهنگی، مذهبی، قومی، قرابت سرزمینی و وجود مرزهای آبی و خاکی، زمینه‌های ارتقای امنیت اجتماعی به طور گسترده به چشم می‌خورد، ولی تاکنون این همکاری‌ها چشمگیر نبوده و همواره دستخوش فراز و نشیب‌هایی شده و حتی در بعضی مواقع بسیار کم‌رنگ و تحت تأثیر نقش‌آفرینی برخی موضوع‌های چالشی قرار گرفته است اما با توجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان اختلاف مرزی ندارند؛ اما مرز جمهوری اسلامی ایران و آذربایجان به دلیل وجود اقوام آذری در دو طرف مرز و قاچاق کالا، سلاح و مهمات، تردهای غیرمجاز و... از حساسیت بالایی برخوردار بوده است (خبرگزاری برنا، ۱۴۰۱، کد خبری: ۱۳۸۹۶۵۵). لذا هرگونه ناامنی در مرز، قادر است در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی هر دو کشور اخلاص ایجاد کند. مرور حوادث و اتفاقات ۳۰ سال اخیر در مرز جمهوری اسلامی ایران و آذربایجان مؤید این مهم است که برقراری امنیت اجتماعی در مناطق مرزی ایران و آذربایجان و توجه به آن موجب ارتقای ضریب امنیت اجتماعی در مرز این دو کشور شده و تعیین‌کننده منافع ملی دو کشور خواهد بود. در حال حاضر امنیت اجتماعی در مرز ایران و آذربایجان به علت ویژگی‌های خاص در دو طرف مرز خصوصاً در منطقه زنگه‌زور با چالش مواجه شده است. این چالش صورت‌گرفته بین حکمرانان دو کشور، بر امنیت اجتماعی ساکنان این دو کشور تأثیر گذاشته است (شیرزاد و زین‌العابدین، ۱۳۹۵: ۱۲۰-۱۲۱).

بنابراین آنچه باعث نظم، ثبات سیاسی و مناسبات ساکنین دو طرف مرز می‌شود امنیت اجتماعی مرزنشینان است که این امنیت با تلاش حاکمان دو سرزمین منجر به تأمین منافع ملی آنان می‌شود. از این‌رو هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌های امنیت اجتماعی مناطق مرزی کشور جمهوری اسلامی ایران با کشور جمهوری آذربایجان است و در همین راستا محقق به دنبال پاسخگویی به این پرسش اصلی است که سناریوهای امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان کدامند؟

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

سناریونگاری

پژوهشگران حوزه سناریونویسی می‌خواهند با استفاده از این اندیشه، افزون بر تأمین رفاه نسل‌های کنونی، در کامیابی نسل‌های آینده و نسل‌هایی که هنوز پای به عرصه وجود نگذاشته‌اند، تأثیرگذار باشند؛ لذا در صدد اقدام به داده‌کاوی آینده‌های محتمل هستند و هدف از بررسی آینده‌های محتمل، پاسخ به پرسش‌هایی است که در یک بازه زمانی معین محتمل‌ترین آینده برای پدیده‌ای خاص چه خواهد بود؟ به عبارت دیگر اگر اوضاع به همین منوال ادامه یابد، محتمل‌ترین آینده برای آن چه خواهد شد؟ بر اساس همین علت است که مؤسسات و سازمان‌های علمی - پژوهشی آینده‌پژوهان را به مطالعه شرایط موجود فرامی‌خوانند تا پیش‌بینی‌های خود را بر آن‌ها استوار سازند و از سویی دیگر نیز به بررسی روندها جهت‌دهی می‌کنند، روندهایی که از گذشته تا حال ادامه یافته‌اند. هدف از شناسایی و تحلیل روندها آگاهی‌یافتن از رویدادهایی است که در گذشته (نه‌چندان دور) رخ داده‌اند. آگاهی از روندهای گذشته به پژوهشگران کمک می‌کند تا مشخص شود آینده در شرایط مختلف چه سرانجامی خواهد داشت (شعاعی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰).

امنیت

امنیت یک مفهوم آشنا و قابل شناخت برای تمام جوامع بشری از جوامع اولیه چون قبایل کوچک، تا امپراتوری‌های بزرگ جهان باستان و دولت‌شهرهای یونان بوده است و امروزه نیز تلاش برای رسیدن به «وضعیت امن»^۱ اولویت نخست سیاست‌های واحدهای سیاسی مختلف است و راه‌های تأمین آن از جایگاهی خاص در سیاست‌گذاری‌های امنیتی دولت‌ها و در قالب امنیت ملی برخوردار است. «امنیت» از جمله مفاهیم پیچیده‌ای است که ارائه تعریف واحدی از آن به‌سادگی میسر نیست. «امنیت» پیش از آنکه مقوله‌ای قابل تعریف باشد، پدیده‌ای ادراکی و احساسی است؛ یعنی این اطمینان باید در ذهن توده مردم، دولتمردان و تصمیم‌گیران به وجود آید که برای ادامه زندگی بدون دغدغه، امنیت لازم وجود دارد (ذاکری و همکاران، ۱۳۹۱).

۱. Secure Situation

در مجموع می‌توان مفهوم «امنیت» را به مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت و در مورد افراد، به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی‌ها، و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و در کل هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد؛ تعریف کرد و در اصطلاح، برای امنیت معنای اجماعی وجود ندارد و تعاریف اصطلاحی متفاوت و حتی متعارضی از امنیت ارائه شده که ادعای وجود اجماع را نزد نخبگان این حوزه تضعیف می‌نماید. با یک بررسی اجمالی مشخص می‌شود که بیش از ۱۵۰ تعریف مختلف از امنیت ارائه شده است (افتخاری، ۱۳۹۲: ۲۷)

در مجموع امنیت مفهومی ذهنی است که آرامش درونی ایجاد می‌کند و شهروندان هرگاه پندارهای خود را از ناحیه قدرت‌های دیگر و حاکمان دستخوش تغییر و به چالش کشیدن آن ببینند، این احساس آرامش زایل می‌شود و ناامنی جای آن را می‌گیرد. بنابراین یکسانی پندارهای مردمان جامعه، امنیتی درونی ایجاد خواهد کرد و هرگاه پندارها و ارزش‌های جامعه، مختلف و بعضاً متعارض شود، طبیعی است که امنیت هم تبدیل به ناامنی می‌شود (اسلامی، ۱۳۹۰: ۴۴).

امنیت اجتماعی

امنیت اجتماعی، به وضعیتی گفته می‌شود که در آن افراد از نظر اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، زیست‌محیطی، و فرهنگی، از تهدیدات و آسیب‌های مختلف در امان هستند (اسلامی و رحیمی، ۱۳۹۸، ۴۱۱). «امنیت اجتماعی» برای اولین بار در سال ۱۹۹۳، توسط اندیشمندانی چون «باری بوزان»^۱، «ال‌ویور»^۲ و «لمیتر»^۳ تحت عنوان مکتب کپنهاگ مطرح شد. انگیزه طرح این عبارت امواج تهدیدآمیزی بود که «هویت گروه‌ها» را در معرض خطر قرار داده بودند (اکبری شهابی و ابراهیم پور، ۱۳۹۷، ۶۰).

در سال ۱۹۹۳ یعنی در پایان رقابت ایدئولوژیک شرق و غرب، مرکز ثقل رقابت از ایدئولوژی به تعلقات قومی و مذهبی سرایت کرد و همزیستی اقوام مختلف و رابطه

۱. Barry Buzan

۲. Ole Waever

۳. Lemaiter

گروه‌های مذهبی، دینی و قومی با دولت به‌عنوان یک معضل مطرح گردید. فعالان قومی در نقش رهبران رهایی‌بخش از یکسو و دولت‌های مرکزی که به مشارکت سیاسی شهروندان احتیاج مبرم داشتند از سوی دیگر، خواسته و ناخواسته سبب تولید متون قابل توجهی در زمینه امنیت اجتماعی شدند. سطح تحلیل این مفهوم نه دولت بود و نه یکایک شهروندان، بلکه افراد متشکل در قالب گروه که دغدغه حفظ هستی و خصایص خود را داشتند اصلی‌ترین موضوع امنیت اجتماعی شدند و تلاش گسترده‌ای در پردازش این رهیافت «بین‌رشته‌ای»^۱ آغاز شد. به عقیده بوزان، اگر امکانات مقابله بیش از امکانات تهدید باشد، امنیت حاصل است، اما اگر تراکم، حجم و شدت تهدید بیش از امکانات مقابله باشد، آن تهدید موجد ناامنی خواهد بود. از نگاه علمای مکتب کپنهاگ هم، امنیت مطلق قابل تصور نیست و وجود درصدی از ناامنی و بحران، عامل بالندگی و پویایی حیات بشری است. منابع تهدید به تحركات نظامی، تزلزل سیاسی، دغدغه اجتماعی، بی‌ثباتی اقتصادی و آلودگی زیست‌محیطی اطلاق می‌شود که شیوه عمل آن‌ها از طریق مؤلفه‌هایی چون مشخص بودن هویت، قریب‌الوقوع بودن، شدت احتمال وقوع، عواقب احتمالی و پیشینه تاریخی آن‌ها بررسی می‌شود (همان، ۱۳۹۷، ۶۰-۶۱).

امروزه ضرورت و اهمیت امنیت در حوزه‌های مختلف بر کسی پوشیده نیست، چراکه تمامی امکانات زندگی در صورت نداشتن امنیت می‌تواند تحت‌الشعاع قرار گیرد، این موضوع از آنجا مطرح می‌شود که هیچ انسانی قادر به تأمین امنیت کامل نیست، بنابراین در اجتماعی زندگی می‌کند که بتواند با همیاری دیگران امنیت را به حوزه اجتماع برگرداند. حوزه اجتماعی به قلمروهایی از حریم فرد مربوط می‌شود که در ارتباط با دیگر افراد جامعه است. در این قلمروهاست که امنیت فرد حفظ و یا مورد تهدید قرار می‌گیرد. ناآرامی‌های شهری، جرائم اجتماعی (سرقت، بزهکاری، بی‌عفتی)، جرائم جنایی (قتل و جنایت) و آبرو و حیثیت افراد قلمروهای بیان‌شده حوزه اجتماعی‌اند که بر امنیت اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارند (بوزان باری، ۱۳۷۸، ۱۷).

تهدیداتی که امنیت اجتماعی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهند زمانی روی می‌دهند که جوامع به این نتیجه برسند که در شرایطی خاص، هویت «ما» مورد تعرض و خطر واقع شده است. عواملی که می‌توانند هویت یک جامعه را تهدید کنند ممکن است از سرکوب آزادی

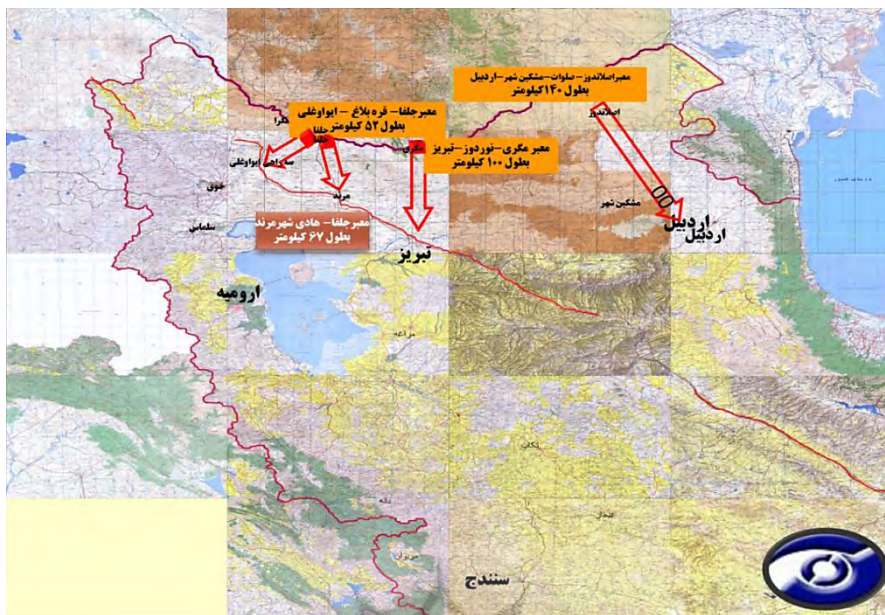
۱. Interdisciplinary approach

بیان تا مداخله در قابلیت‌های آن برای ابراز و بیان خود تنوع داشته باشد. به باور بوزان، این عوامل ممکن است مشتمل بر این موارد باشند: «ممنوعیت به‌کارگیری زبان، نام‌ها، لباس‌ها از طریق بستن مکان‌های آموزشی و دینی و یا تبعید و کشتار اعضای یک اجتماع» (روی؛ ۱۳۸۲: ۱۲).

در این میان برخورداری از امنیت روانی و اجتماعی پایدار در گروه و تعامل مناسب در سطح کلان، میانه و خرد است و در رأس نیازهای انسانی قرار دارد که تحت عنوان سلسله‌مراتب نیازها مطرح است، ولی در این اجتماع اطلاع داشتن افراد از میزان حقوق خود که امنیت اجتماعی جزئی از آن است می‌تواند ضامن امنیت اجتماعی باشد، چراکه وقتی فرد در اجتماع از حقوق خود و اینکه داشتن فضایی امن و آرام حق اوست آگاه نباشد، موقعی که این حق سلب می‌شود نیز خبردار نخواهد شد. بنابراین اطلاع داشتن از این موارد جزئی از حقوق افراد محسوب می‌شود، در این راستا خود شهروند ملزم به حفظ و رعایت حقوق و اجرای قوانینی که طبق هنجارها و ارزش‌های جامعه تنظیم شده است. طرح‌هایی که در قالب امنیت اجتماعی اجرا می‌شود، نشان‌دهنده این است که عده‌ای این ارزش‌ها را زیر پا گذاشته و قانون سعی در برخورد با این عهده دارد؛ چراکه از نظر حکومت، نادیده‌گرفتن این هنجارها در واقع توهین به ارزش‌های جامعه است. در گذشته امنیت اجتماعی با قابلیت حفظ الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، ارزش‌های جدید، نظم اجتماعی متنوع می‌توانست، امنیت اجتماعی برای افراد فراهم کند. خانواده، دین، عرف سنتی و اعتقادات سنتی برای افراد امنیت روانی و اجتماعی ایجاد می‌کردند، یعنی خانواده فرد را از نظر روانی و اجتماعی حمایت می‌کرد ولی تغییرات گسترده در خانواده و دیگر نهادها امنیت اجتماعی سنتی را مورد بازبینی قرار داده و افراد در معرض هنجارها، ارزش‌ها و هویت‌های جدید هستند (کاظمی، ۱۳۹۸).

مرزهای استان آذربایجان شرقی و استان اردبیل

در استان آذربایجان شرقی؛ شهرستان جلفا و شهرستان خداآفرین با جمهوری آذربایجان (نخجوان) و ارمنستان و استان اردبیل، شهرستان اصلاندوز، گرمی، نمین، خلخال با جمهوری آذربایجان دارای مرزهای بین‌المللی هستند.

پیشینه‌های پژوهش

مریم نجیبی ربیعی (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی» به این نتیجه رسید که در ابعاد اعتماد اجتماعی، شبکه مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد.

منیژه نویدنیا (۱۳۸۳) در تحقیقی با عنوان «بررسی ابعاد امنیت اجتماعی - مطالعه در بین خانواده‌های ساکن شهر تهران» و برای رسیدن به این مهم پیمایشی در خصوص خانواده‌های ساکن تهران انجام داد و بر اساس الگوی نظری، امنیت اجتماعی خانواده تعریف کرد و ابعادی از آن (شامل: امنیت جانی، امنیت بهداشتی، امنیت مالی، امنیت شغلی، امنیت عاطفی و اخلاقی) با توجه به خصوصیات خانواده ایرانی و محدودیت‌های تحقیق مورد بررسی قرار داد. دستاوردهای تحقیق حکایت از آن دارد که امنیت اجتماعی خانواده‌ها در شمال تهران به لحاظ خصوصیات منطقه سکونت، بالا بودن میزان تحصیلات، داشتن مشاغل رده‌بالا و برخورداری از وضعیت رفاهی بهتر نسبت به منطقه جنوب تهران، بیشتر است.

نجفی و مهدی‌زاده (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «بررسی مسائل اجتماعی - امنیتی و مرزی ایران و ترکیه» یکی از مسائل مرزی ایران و ترکیه را جایگاه بازارچه‌های مرزی و کارکرد آن‌ها در مناطق مرزی دانسته‌اند که دارای نقش پراهمیتی بوده و باعث بهبود زندگی ساکنان نقاط مرزی می‌شود و در نوع خود در توسعه همکاری‌های متقابل اقتصادی، گسترش بازارچه‌های محلی، ایجاد صلح و ثبات در مناطق مرزنشین و بالاخره بهبود امنیت در مناطق مرزنشین نقش بسزایی داشته است. در واقع مرزها زمانی به ثبات و امنیت دست خواهند یافت که در آنجا سرمایه‌گذاری به‌صورت جدی و اصولی انجام شود تا مرزنشین بتواند از این سرمایه‌گذاری به نفع خود و منطقه بهره‌برد. درنهایت اینکه هرچند که نقش بازارچه‌ها در راستای جامه عمل پوشاندن به آنچه فلسفه‌ای وجودی آن بوده است، غیرقابل‌انکار است اما نتایج مطالعات میدانی در بسیاری از زمینه‌ها نشان داده که بازارچه‌های مرزی در راستای اهداف تعریف‌شده خود مبتنی بر توسعه اقتصادی و ایجاد رفاه در این مناطق آن‌چنان‌که باید موفق نبوده‌اند.

داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱)، در تحقیقی با عنوان «مرز و امنیت اجتماعی شهرهای مرزی» به این یافته‌ها رسیدند: تأمین‌کننده امنیت شهرها با عوامل داخلی و خارجی در ارتباط هستند. جهانی‌شدن عوامل بیرونی بر امنیت شهر محسوب می‌شود ولی این عوامل بیرونی با افزایش فقر، بیکاری، کاهش قدرت مرکزی دولت‌ها، ایجاد بحران هویت و... سبب ناامنی در شهرها، به‌ویژه در کلان‌شهرها می‌شود.

افتخاری (۱۳۸۲)، در تحقیقی با عنوان «شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های مؤثر بر امنیت نواحی مرزی رود ارس» مهم‌ترین بُعد امنیت در محدوده مورد مطالعه، امنیت ژئوکالچری است. همبستگی‌های قومی، نژادی، مذهبی و زبانی با کشورهای ماورای رود ارس در صورت عدم تقویت زمینه‌های همگرایی و وحدت می‌تواند زمینه‌ساز بحران‌های قومی شود، لذا توجه به این امر ضروری است. توسعه‌نیافتگی صنعتی در پهنه پیرامونی رود ارس و متکی بودن بیشتر ساکنان به کشاورزی که درآمد مکفی برای خانوارها به همراه ندارد و اغلب در حد تأمین امرار معاش خانوارها نیز کارآمد نیست، ضرورت سرمایه‌گذاری در بناهای تولیدی صنعتی از طریق ارگان‌های مسئول را ایجاب می‌کند تا ناحیه از بیکاری، فقر و نداشتن درآمد پایدار نجات یابد و در نتیجه امنیت ژئوکونومیکی حاصل شود.

پیشگامی و همکاران (۱۳۹۳)، در تحقیقی با عنوان «جهانی‌شدن ارتباطات و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر مرزهای غربی» به این نتیجه رسیدند که امروزه امنیت ملی کشورها، تنها با حصاربندی مرزهای ملی و تقویت بنیه‌ی دفاعی تأمین نمی‌شود؛ چراکه شکل تهدیدات با گذشته فرق کرده و امنیت ملی کشورها نه تنها با تهدیدات سخت‌افزاری، بلکه با تهدیدات نرم‌افزاری مورد هجوم واقع شده است و وضعیت امنیتی مرزهای ایران و آذربایجان در سال‌های اخیر به دلیل عوامل مختلفی از جمله افزایش قوم‌گرایی و افراط‌گرایی، کاهش یافته است.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به موضوع تحقیق، پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از حیث ماهیت و روش، توصیفی-اکتشافی است که به دنبال گردآوری داده‌ها به منظور مفهوم‌سازی و ارائه تحلیل‌های اکتشافی است. با توجه به اهمیت موضوع پژوهش سعی شده است عوامل و پیشران‌های مؤثر در حوزه‌های مختلف امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان مورد توجه قرار گیرند. روش نمونه‌گیری تحقیق هدفمند و شامل ۹ نفر از پژوهشگران و اساتید دانشگاهی در این حوزه هستند. ویژگی‌های انتخاب نمونه آماری بر اساس داشتن نگاه عمیق به موضوع تحقیق، برخورداری از تحصیلات عالی، داشتن سابقه پژوهشی به منظور درک بیشتر و عمیق‌تر از انجام پژوهش بوده است.

در شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل، ابتدا پژوهشگر با مرور ادبیات به بررسی علمی و تخصصی امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان پرداخته و در ادامه سه پنل خبرگی برگزار شد. لازم به ذکر است برای تجزیه و تحلیل اطلاعات با به‌کارگیری تکنیک تحلیل اثرات متقابل- ساختاری با نرم‌افزار آینده‌پژوهی میک‌مک^۱ عوامل کلیدی مورد ارزیابی قرار گرفتند. برای این منظور ۲۵ عامل کلیدی امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان از مطالعه منابع علمی، اسناد و مدارک و نظر خبرگان در نشست خبرگی احصاء و در قالب یک ماتریس ۲۵*۲۵ در اختیار خبرگان قرار گرفت و نظر آن‌ها پیرامون تأثیر هر عامل کلیدی بر سایر عامل‌ها در ماتریس وارد شد. در این امتیازدهی «صفر» به منزله بدون تأثیر، «یک»، تأثیر ضعیف؛ «دو» تأثیر متوسط و «سه» به معنای تأثیر زیاد

۱. MICMAC

است؛ سپس امتیازها در ماتریس متقاطع وارد شد تا تأثیرگذاری و تأثیرپذیری هر کدام از عوامل سنجدیده شود و با توجه به امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل کلیدی به دست آیند.

بر اساس موارد بالا سناریوپردازی با مراحل هفت‌گانه زیر طی شد:

گام اول: مشخص کردن موضوع اصلی سناریوها؛

گام دوم: مشخص کردن عامل‌های کلیدی موضوع تحقیق و چهار طرح سناریویی اصلی؛

گام سوم: مشخص کردن نیروهای پیشران و نقش عوامل کلیدی؛

گام چهارم: تعیین میزان عدم قطعیت عامل‌های کلیدی مبتنی بر طرح سناریویی؛

گام پنجم: شناسایی و تعیین منطق سناریوها یا منطق‌دهی به سناریوها؛

گام ششم: داستان‌سرایی سناریوها؛

گام هفتم: اولویت‌بندی سناریوها.

سناریوپردازی

گام اول: مشخص کردن موضوع اصلی سناریو

در این گام موضوع پژوهش یا تصمیم‌های حاصل از انجام آنکه آثار بلندمدتی دارد، مطرح می‌شود. بدیهی است هرچقدر گستره موضوع موردبحث محدودتر باشد، تدوین سناریوها آسان‌تر است. در این گام بحث در تیم راهبری برای تشخیص و روشن‌تر شدن تصمیم‌گیری و ارائه پاسخ منطقی به سؤال‌های موضوع اصلی تحقیق انجام می‌شود.

به استناد وجود سه متغیر کلی عدم قطعیت، اهمیت و افق زمانی (۱۴۱۴) در موضوع تحقیق (مطابق با نتایج جدول ۵) از یک‌سو و بررسی و تحلیل کیفی اسناد و مدارک، پیشینه‌های تحقیق و مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان و صاحب‌نظران در این گام از سوی دیگر، اعضای تیم‌های کارشناسی و راهبری از بین چندین طرح سناریویی محتمل با اجماع نظر، تعداد چهار طرح‌ها سناریویی محتمل را به‌عنوان پیش‌فرض فراروی امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان به شرح جدول (۱) تعیین کردند.

جدول ۱: عناوین طرح‌های سناریویی اصلی مرتبط با موضوع تحقیق

ردیف	عنوان طرح‌های سناریویی (پیش فرض)	نوع سناریو از دیدگاه ج.ا.ایران و جمهوری آذربایجان
۱	عدالت و امنیت جامعه همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	خوش‌بینانه
۲	ضعف نسبی عدالت و امنیت جامعه همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی شکننده	بدبینانه
۳	ضعف عدالت و امنیت جامعه عدم همبستگی ملی و فراموشی هویت اسلامی - انقلابی	بدبینانه
۴	عدم عدالت و امنیت جامعه عدم همبستگی ملی و فراموشی هویت اسلامی - انقلابی	فاجعه‌آمیز

گام دوم: مشخص کردن عوامل کلیدی مرتبط با موضوع تحقیق

بعد از مشخص شدن موضوع یا تصمیم‌های اصلی، با استفاده از گزارش گام اول و شناخت محیط (داخلی و خارجی) مرتبط با موضوع تحقیق، فهرستی از مهم‌ترین عوامل کلیدی دارای عدم قطعیت که تأثیر مستقیم بر پیامد تصمیم‌های شناخته‌شده (طرح‌های سناریویی چهارگانه ارائه‌شده در گام اول) دارند، با اجماع نظر اعضای تیم‌های کارشناسی و راهبری شناسایی و تعیین شدند که به شرح جدول (۲) ارائه می‌شود.

جدول ۲: لیست تمامی عوامل کلیدی اثرگذار و اثرپذیر

ردیف	عوامل کلیدی	منابع
۱	حمایت از بیکاران، از کارافتادگان و بی‌سرپرستان	نویدنیآ (۱۳۸۳)، افتخاری (۱۳۸۲)،
۲	پرداخت مستمری به نیازمندان	افتخاری (۱۳۸۲)،
۳	دسترسی به بهداشت و درمان	نویدنیآ (۱۳۸۳)
۴	توزیع برابر درآمدها	افتخاری (۱۳۸۲)، سلمانی بی‌شک و همکاران (۱۳۹۳)
۵	توسعه آموزش و ریشه‌کنی بی‌سوادی	نویدنیآ (۱۳۸۳)
۶	تقسیم منابع و امکانات عمومی	افتخاری (۱۳۸۲)،
۷	برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن	نویدنیآ (۱۳۸۳)
۸	نرخ بیکاری	نویدنیآ (۱۳۸۳)، داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱)، افتخاری (۱۳۸۲)،
۹	فقر، فحشا، تکدی‌گری	داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱)،

۱۰	تبیین و احترام به هویت و اعتقادات	داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱)، پیشگاهی و همکاران (۱۳۹۳).
۱۱	تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)	نجیبی ربیعی (۱۳۹۱)، افتخاری (۱۳۸۲)، پیشگاهی و همکاران (۱۳۹۳).
۱۲	به‌کارگیری زبان، نام‌ها، لباس‌ها	داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱)، افتخاری (۱۳۸۲)، پیشگاهی و همکاران (۱۳۹۳).
۱۳	ترویج فرهنگ احترام به قانون	داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱).
۱۴	قانون‌گرایی و تعاملات اجتماعی	صنّعی و اکرمی (۱۳۹۶)، نشست خبری
۱۵	مشارکت همه‌جانبه	نجیبی ربیعی (۱۳۹۱)، برزگر و همکاران (۱۳۹۸).
۱۶	پیوستگی مردم و حکومت	نشست خبری، برزگر و همکاران (۱۳۹۸).
۱۷	متعهد به انقلاب و نظام اسلامی	نشست خبری، سیاست‌های کلی نظام (ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری)
۱۸	اعتماد عمومی	نجیبی ربیعی (۱۳۹۱)، برزگر و همکاران (۱۳۹۸).
۱۹	تعامل فرهنگ‌ها و زبان‌های بومی با فرهنگ و میراث معنوی ملی	داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱)، افتخاری (۱۳۸۲)، پیشگاهی و همکاران (۱۳۹۳).
۲۰	بینش اعتقادی در زمینه امامت و رهبری	نشست خبری
۲۱	ترویج ارزش‌های انقلاب	نشست خبری
۲۲	حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری	نجفی و مهدی‌زاده (۱۳۹۶) نویدنیا (۱۳۸۳)، داود آزادی و سلیمانی (۱۳۹۱)، پیشگاهی و همکاران (۱۳۹۳).
۲۳	تأمین (شرایط زندگی شهروندان)	نویدنیا (۱۳۸۳)
۲۴	همگرایی میان فرقه‌ها و مذاهب	افتخاری (۱۳۸۲)، پیشگاهی و همکاران (۱۳۹۳)، برزگر و همکاران (۱۳۹۸).
۲۵	توسعه بازارچه‌های محلی	نجفی و مهدی‌زاده (۱۳۹۶)

گام سوم: مشخص کردن نیروهای پیشران و نقش عوامل کلیدی

این مرحله از سناریونویسی با نرم‌افزار میک‌مک انجام و طبقه‌بندی عوامل احصاء شده پس از برگزاری دو جلسه نشست تخصصی، ماتریسی در ابعاد ۲۵*۲۵ شکل گرفت. در ادامه با وارد کردن عوامل در نرم‌افزار، از خبرگان خواسته شد به امتیازدهی شاخص‌های مورد بررسی بر حسب میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بپردازند؛ لذا همان‌گونه که در روش پژوهش بیان شد با توجه به شدت میزان اثرگذاری و اثرپذیری به عوامل کلیدی،

امتیازهایی از صفر تا سه داده شد. یافته‌های به‌دست‌آمده از جدول (۳) بیانگر این است که روابط با شدت کم درصد بسیار کمی از مجموع روابط تشکیل داده است و روابط با شدت زیاد سهم بیشتری را از مجموع روابط دارد.

جدول ۳: تحلیل اولیه داده‌های ماتریس اثرات

ابعاد ماتریس	تعداد تکرار	تعداد صفر	تعداد یک	تعداد دو	تعداد سه	جمع	درصد پرشدگی
۲۵	۲	۴۳	۶	۵۶	۲۸۱	۳۸۶	۹۳.۱۲

میزان اثرگذاری و اثرپذیری عوامل با تشکیل ماتریس اثرات مستقیم، جمع سطرهای ماتریس نشان‌دهنده میزان اثرگذاری و جمع ستون‌ها نشان‌دهنده میزان اثرپذیری یک عامل از سایر عوامل است. در جدول (۴) میزان اثرگذاری و اثرپذیری عوامل کلیدی نشان‌داده شده است.

جدول ۴: عوامل کلیدی اثرگذار و اثرپذیر

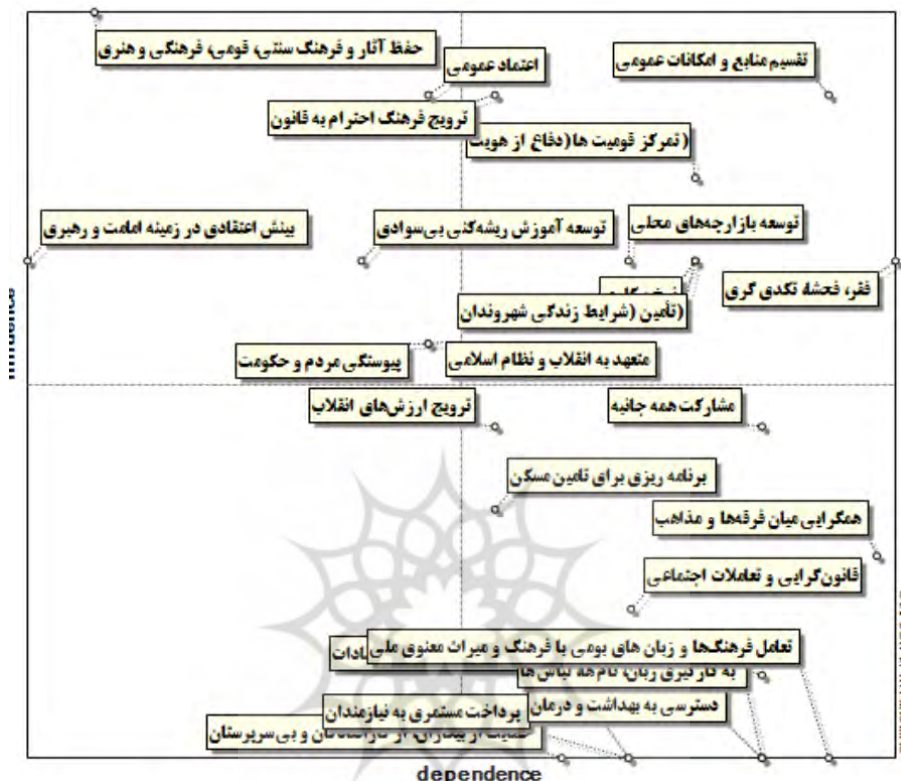
نوع پیشران	عامل کلیدی	اثرگذار	اثرپذیر
عدالت و امنیت جامعه	حمایت از بیکاران، از کارافتادگان و بی‌سرپرستان	۷۴	۵۴
عدالت و امنیت جامعه	پرداخت مستمری به نیازمندان	۶۸	۴۴
عدالت و امنیت جامعه	دسترسی به بهداشت و درمان	۷۰	۶۳
عدالت و امنیت جامعه	توزیع برابر درآمدها	۷۰	۵۴
عدالت و امنیت جامعه	آموزش و ریشه‌کنی بی‌سوادی	۶۹	۶۴
عدالت و امنیت جامعه	تقسیم منابع و امکانات عمومی	۷۸	۷۱
عدالت و امنیت جامعه	برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن	۷۵	۶۶
عدالت و امنیت جامعه	نرخ بیکاری	۶۹	۶۹
عدالت و امنیت جامعه	فقر، فحشا، تکدی‌گری	۶۹	۷۲
همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	تبیین و احترام به هویت و اعتقادات	۶۸	۶۳
همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)	۷۰	۶۱
همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	به‌کارگیری زبان، نام‌ها، لباس‌ها	۷۰	۶۳
همبستگی ملی و هویت	ترویج فرهنگ احترام به قانون	۷۱	۶۶

			اسلامی - انقلابی
۶۰	۲۷	قانون‌گرایی و تعاملات اجتماعی	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۷۰	۵۴	مشارکت همه‌جانبه	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۶۵	۶۸	پیوستگی مردم و حکومت	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۶۵	۶۸	متعهد به انقلاب و نظام اسلامی	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۶۵	۷۱	اعتماد عمومی	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۶۳	۷۱	تعامل فرهنگ‌ها و زبان‌های بومی با فرهنگ و میراث معنوی ملی	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۵۹	۶۰	بینش اعتقادی در زمینه امامت و رهبری	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۶۶	۶۷	ترویج ارزش‌های انقلاب	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۶۰	۷۲	حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۶۹	۶۹	تأمین (شرایط زندگی شهروندان)	عدالت و امنیت جامعه
۷۰	۶۵	همگرایی میان فرقه‌ها و مذاهب	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
۵۸	۷۴	توسعه بازارچه‌های محلی	عدالت و امنیت جامعه

تحلیل پایداری - ناپایداری سیستم بر اساس پلان اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم

پراکنش متغیرها روی پلان اثرگذاری - اثرپذیری نشان‌دهنده ویژگی کلی سیستم است و بر اساس شکل پراکندگی متغیرها روی پلان مشخص می‌شود که سیستم پایدار است یا ناپایدار. سیستم‌های ناپایدار با متغیرهایی که هم اثرگذارند و هم اثرپذیر، تحولات شدیدی در آینده خواهند داشت و وضعیت کنونی آن‌ها پایدار نخواهد ماند. در این حالت، پراکنش متغیرها در شمال شرقی نمودار خواهد بود و مطابق با نتایج خروجی میک‌مک بر اساس نظر صاحب‌نظران، سناریوهای ارتقای امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور

آذربایجان ناپایدار و اثرگذاری شدیدی در آینده خواهند داشت.

نمودار ۱: تحلیل پایداری و ناپایداری سیستم

وضعیت متغیرها روی نواحی پلان اثرگذاری و اثرپذیری

۱- ناحیه ۱ (دووجهی یا راهبردی)

متغیرها بر اساس موقعیت قرارگیری به چهار نوع تقسیم می‌شوند که هر کدام در یکی از نواحی چهارگانه پلان اثرگذاری - اثرپذیری قرار می‌گیرند. متغیرهای دووجهی دارای دو ویژگی مشترک تأثیرگذاری و تأثیرپذیری زیادند و هر تغییری بر روی این متغیرها در سایر متغیرها نیز واکنش و تغییری ایجاد خواهد کرد. بر اساس خروجی نرم‌افزار میک‌مک متغیرهایی که در نمودار ۱ در ناحیه مذکور قرار گرفته‌اند عبارت‌اند از:

- نرخ بیکاری

- تقسیم منابع و امکانات عمومی
- تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)
- ترویج فرهنگ احترام به قانون
- تأمین (شرایط زندگی شهروندان)
- توسعه بازارچه‌های محلی
- فقر، فحشا، تکدی‌گری

۲- متغیرهای تأثیرگذار

متغیرهای ناحیه دو بیش از اینکه از سیستم تأثیر بپذیرند، تأثیر می‌گذارند. متغیرهای نمودار ۱ که در ناحیه مذکور قرار گرفته‌اند عبارت‌اند از:

- توسعه آموزش ریشه‌کنی بی‌سواد
- پیوستگی مردم و حکومت
- متعهد به انقلاب و نظام اسلامی
- بینش اعتقادی در زمینه امامت و رهبری
- اعتماد عمومی
- حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری

۳- متغیرهای ناحیه سه (مستثنا)

متغیرهای این ناحیه به‌طور میانگین اثرگذاری و اثرپذیری کمتری دارند. به این معنا که نه زیاد از سیستم تأثیر می‌پذیرند و نه زیاد بر آن تأثیر می‌گذارند. بر اساس خروجی نرم‌افزار میک‌مک هیچ‌کدام از متغیرها در این ناحیه قرار نگرفته‌اند.

۴- متغیرهای ناحیه چهار (تأثیرپذیر)

متغیرهای این ناحیه به‌طور میانگین اثرگذاری کمتری دارند و اثرپذیری بیشتری دارند. بر اساس خروجی نرم‌افزار میک‌مک متغیرهایی که در ناحیه مذکور قرار گرفته‌اند

عبارت‌اند از:

- حمایت از بیکاران، از کارافتادگان و بی‌سرپرستان
- پرداخت مستمری به نیازمندان
- دسترسی به بهداشت و درمان
- توزیع برابر درآمدها
- برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن
- تبیین و احترام به هویت و اعتقادات
- به‌کارگیری زبان، نام‌ها، لباس‌ها
- قانون‌گرایی و تعاملات اجتماعی
- مشارکت همه‌جانبه
- تعامل فرهنگ‌ها و زبان‌های بومی با فرهنگ و میراث معنوی ملی
- ترویج ارزش‌های انقلاب
- همگرایی میان فرقه‌ها و مذاهب

تحلیل گراف اثرگذاری

گراف اثرگذاری نشان‌دهنده روابط متغیرها و چگونگی اثرگذاری آن‌ها بر همدیگر است. این گراف در قالب خطوط قرمز نشان داده می‌شود که در انتهای هر خط با یک پیکان نشان داده شده و بیانگر جهت اثرگذاری متغیر است. این خطوط قرمز نشان‌دهنده اثرگذاری شدید عوامل بر همدیگر است. (نمودار ۲)

پژوهشگاه ملی علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نقش کلیدی داشته و این محیط می‌تواند محیطی جدید برای تصمیم‌گیری سازمان‌ها برای آینده‌نه‌چندان دورشان ایجاد کند.

گام چهارم: تعیین عدم قطعیت عامل‌های کلیدی؛

در این گام پژوهشگر به اولویت‌بندی عامل‌های کلیدی و نیروهای پیشران بر اساس میزان اهمیت و عدم قطعیت پرداخت. عوامل کلیدی و نیروهای پیشرانی که از اهمیت و عدم قطعیت بیشتری برخوردار بودند، در طیف ۱ الی ۹ قرار گرفتند و طی یک جلسه خبرگی به تعداد ۹ نفر اولویت‌بندی شدند که به شرح جدول زیر (جدول ۵) است.

جدول ۵: اهمیت و عدم قطعیت پیشران‌ها و عوامل کلیدی

مجموع امتیاز	طیف ۱ الی ۹	درجه اهمیت/عدم قطعیت	عامل کلیدی
۱۷	۹	اهمیت	حمایت از بیکاران، از کارافتادگان و بی‌سرپرستان
	۸	عدم قطعیت	
۱۵	۸	اهمیت	پرداخت مستمری به نیازمندان
	۷	عدم قطعیت	
۱۳	۸	اهمیت	دسترسی به بهداشت و درمان
	۵	عدم قطعیت	
۱۵	۸	اهمیت	توزیع برابر درآمدها
	۷	عدم قطعیت	
۱۷	۹	اهمیت	توسعه آموزش ریشه‌کنی بی‌سوادی
	۸	عدم قطعیت	
۱۴	۷	اهمیت	تقسیم منابع و امکانات عمومی
	۷	عدم قطعیت	
۱۴	۸	اهمیت	برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن
	۶	عدم قطعیت	
۱۶	۹	اهمیت	نرخ بیکاری
	۷	عدم قطعیت	
۱۴	۶	اهمیت	فقر، فحشا، تکدی‌گری
	۸	عدم قطعیت	
۱۱	۷	اهمیت	تبیین و احترام به هویت و اعتقادات
	۴	عدم قطعیت	
۱۷	۹	اهمیت	تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)

	۸	عدم قطعیت	
۱۴	۸	اهمیت	به‌کارگیری زبان، نام‌ها، لباس‌ها
	۶	عدم قطعیت	
۱۶	۹	اهمیت	ترویج فرهنگ احترام به قانون
	۷	عدم قطعیت	
۱۷	۹	اهمیت	قانون‌گرایی و تعاملات اجتماعی
	۸	عدم قطعیت	
۱۶	۸	اهمیت	مشارکت همه‌جانبه
	۸	عدم قطعیت	
۱۵	۷	اهمیت	پیوستگی مردم و حکومت
	۸	عدم قطعیت	
۱۷	۹	اهمیت	متعهد به انقلاب و نظام اسلامی
	۸	عدم قطعیت	
۱۷	۹	اهمیت	اعتماد عمومی
	۸	عدم قطعیت	
۱۱	۶	اهمیت	تعامل فرهنگ‌ها و زبان‌های بومی با فرهنگ و میراث معنوی ملی
	۵	عدم قطعیت	
۱۴	۸	اهمیت	ببینش اعتقادی در زمینه امامت و رهبری
	۶	عدم قطعیت	
۱۵	۹	اهمیت	ترویج ارزش‌های انقلاب
	۶	عدم قطعیت	
۱۷	۹	اهمیت	حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری
	۸	عدم قطعیت	
۱۴	۸	اهمیت	تأمین (شرایط زندگی شهروندان)
	۶	عدم قطعیت	
۱۵	۶	اهمیت	همگرایی میان فرقه‌ها و مذاهب
	۹	عدم قطعیت	
۱۴	۸	اهمیت	توسعه بازارچه‌های محلی
	۶	عدم قطعیت	
۱۸	۹	اهمیت	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی
	۹	عدم قطعیت	
۱۸	۹	اهمیت	عدالت و امنیت جامعه
	۹	عدم قطعیت	

طبق نتایج به دست آمده از مجموع امتیاز اهمیت و عدم قطعیت، دو پیشران به دست آمده از گام سوم دارای بالاترین امتیاز و عدم قطعیت هستند که نشان از انتخاب صحیح این دو پیشران برای موضوع سناریوهای ارتقای امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان است.

گام پنجم: شناسایی (ابداع یا خلق) و تعیین منطق سناریو

سناریو ۴ (آبیاری درخت خشک شده)	سناریو ۳ (علف هرز پنجه مرغی)	سناریو ۲ (درخت افاقیا)	سناریو ۱ (سرو همیشه بهار)	سناریو عدم قطعیت
عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی	همبستگی و هویت
عدم عدالت و امنیت جامعه	عدم عدالت و امنیت جامعه	عدالت و امنیت جامعه	عدالت و امنیت جامعه	عدالت و امنیت

دو پیشران شناسایی شده در این مقاله در خصوص ارتقای امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان از عوامل کلیدی احصاء شده شناسایی شد که دارای بالاترین درجه عدم قطعیت بودند. در ناحیه یک (دووجهی) ۷ عامل کلیدی شناسایی شدند که شامل: «نرخ بیکاری»، «تقسیم منابع و امکانات عمومی»، «تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)»، «ترویج فرهنگ احترام به قانون»، «تأمین (شرایط زندگی شهروندان)»، «توسعه بازارچه‌های محلی»، «فقر، فحشا، تکدی‌گری» و از آنجا که روابط میان آن‌ها دارای عدم قطعیت و پیچیدگی بالایی است، در تحلیل ساختاری به عنوان «متغیر ریسک» شناخته می‌شوند و دارای ناپایداری است؛ زیرا هر تغییری بر روی آن‌ها واکنش و تغییر در دیگر عوامل را به دنبال خواهد داشت.

به همین ترتیب عوامل کلیدی «توسعه آموزش ریشه‌کنی بی‌سوادی»، «پیوستگی مردم و حکومت»، «متعهد به انقلاب و نظام اسلامی»، «بینش اعتقادی در زمینه امامت و رهبری»، «اعتماد عمومی» و «حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری» از درجه تأثیرگذاری بالا و درجه تأثیرپذیری کم یا متوسطی برخوردارند و به عنوان عوامل نافذ یا تعیین‌کننده شناخته می‌شوند. همچنین عوامل احصاء شده فاقد عوامل ثبات که

نزدیک مرکز مختصات باشند بودیم. ۱۲ عامل کلیدی «حمایت از بیکاران، از کارافتادگان و بی سرپرستان»، «پرداخت مستمری به نیازمندان»، «دسترسی به بهداشت و درمان»، «توزیع برابر درآمدها»، «برنامه ریزی برای تأمین مسکن»، «تبیین و احترام به هویت و اعتقادات»، «به کارگیری زبان، نام‌ها، لباس‌ها»، «قانون‌گرایی و تعاملات اجتماعی»، «مشارکت همه‌جانبه»، «تعامل فرهنگ‌ها و زبان‌های بومی با فرهنگ و میراث معنوی ملی»، «ترویج ارزش‌های انقلاب» و «همگرایی میان فرقه‌ها و مذاهب» دارای تأثیرپذیری بالا و به‌عنوان نقطه هدف لحاظ می‌شود.

با در نظر گرفتن موضوع اصلی و اطلاعات گام‌های قبلی، دو نیروی پیشران که دارای بیشترین میزان عدم قطعیت و مؤثر بر روی تمامی سناریوها تشخیص داده شد «همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدالت و امنیت جامعه» است که نمودار صلیبی را به وجود آوردند تا از این طریق بتوان چهار سناریو اصلی را بر اساس نوع و ماهیتشان در آن به شرح زیر جانمایی کرد:

در شکل زیر وضعیت هر یک از سناریوهای چهارگانه بر اساس وضعیت جانمایی دو نیروی پیشران، یک‌بار در حالت مثبت و یک‌بار دیگر در حالت منفی چهار نوع سناریو را در چهار ربع نمودار صلیبی نمایش داده است.

نمودار ۳: نمودار صلیبی دو نیروی پیشران (بیشترین اهمیت و عدم قطعیت)

پس از تعیین نقش عوامل و به تبع آن شناسایی و تبیین فضای سناریوهای خروجی پژوهش در بخش تعیین منطق سناریوها، در این مرحله کوشش شده است توصیف و روایت داستانی هر سناریو با بهره‌گیری از یافته‌های نشست خبرگی و جمع‌بندی بررسی‌های سومین نشست پنل خبرگی پژوهش نهایی شود. روایت توصیفی هر سناریو، با بهره‌گیری از مباحث و دیدگاه‌های کیفی خبرگان نگارش می‌شود.

گام ششم: داستان‌سرای سناریوها؛

سناریوی اول: سرو همیشه‌بهار

در سناریوی نخست با عنوان سرو همیشه‌بهار، «همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدالت و امنیت جامعه» در افق زمانی ۱۴۱۴ برقرار شده است. این دو عامل سبب ارتقای امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان با عوامل اثرگذار شامل: تقسیم منابع و امکانات عمومی؛ تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)، ترویج فرهنگ احترام به قانون؛ تأمین (شرایط زندگی شهروندان)؛ توسعه بازارچه‌های محلی؛ کاهش فقر، فحشا، تکدی‌گری؛ توسعه آموزش و ریشه‌کنی بی‌سوادی؛ حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری خواهد شد. علت نام‌گذاری سرو همیشه‌بهار برای این سناریو توسط پژوهشگر با تأیید خبرگان این‌گونه تشریح می‌شود که عدالت و امنیت در جامعه برقرار و همبستگی ملی و هویت انقلابی شرایط را برای مقاومت در برابر توطئه دشمنان کشور فراهم می‌کند و از طرفی زیبایی در همبستگی ملی در شرایط سخت همانند جنگلی سبز در انبوهی از برف خود را زیباتر از زمان آرامی (بهار و تابستان) نشان می‌دهد.

سناریوی دوم: درخت افاقیا

در سناریوی دوم با عنوان درخت افاقیا، «همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی»، «عدم عدالت و امنیت جامعه» و یا «عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدالت و امنیت جامعه» برقرار شده است. این دو عامل سبب کم‌وکاستی در امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان می‌شود که علی‌رغم مثبت بودن یکی از پیشران‌ها، پیشران دیگر نقش آفت را بازی کند و به‌عنوان عامل مقاومتی در برابر خوش‌بویی و سرسبزی درخت افاقیا عمل می‌کند.

سناریوی سوم: علف هرز پنجه مرغی

در سناریوی سوم با عنوان علف هرز پنجه مرغی، «عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدم عدالت و امنیت جامعه» برقرار شده است. این دو عامل سبب بازیچه‌شدن امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان در افق زمانی ۱۴۱۴ مطابق میل دشمنان شده است.

سناریوی چهارم: آبیاری درخت خشک شده

در سناریوی چهارم با عنوان آبیاری درخت خشک شده، «عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدالت و امنیت جامعه» برقرار شده است. این دو عامل سبب کم‌وکاستی در امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان می‌شود که علی‌رغم مثبت بودن یکی از پیشران‌ها، پیشران دیگر نقش آفت را بازی می‌کند و تلاش دولت برای آبیاری جامعه با زمینه‌های عدالت و امنیت، به علت عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی این کار به‌مثابه سناریوی آبیاری درخت خشک شده عمل می‌کند که کاری بی‌ثمر و به‌عنوان سناریوی بدبینانه معرفی می‌شود.

گام هفتم: بررسی و اولویت‌بندی سناریوها

در این گام سناریوها اولویت‌بندی شد تا امکان پایش مستمر ظهور و بروز سناریوها در افق زمانی تعیین‌شده (۱۴۱۴) و تخصیص منابع به آن‌ها امکان‌پذیر شود. به همین منظور چهار شاخص «تعیین میزان عدم قطعیت سناریوها»، «وضعیت پنج ویژگی در سناریوهای چهارگانه»، «فصل مشترک بین آن‌ها» و «تشخیص میزان اثرگذاری امنیت اجتماعی در وقوع احتمالی هر کدام از سناریوهای چهارگانه» در افق زمانی ۱۴۱۴ به شرح ذیل تعیین شد:

۱- تعیین میزان عدم قطعیت (احتمال خطر یا خطرپذیری) سناریوهای چهارگانه: اعضاء تیم کارشناسی امنیت اجتماعی در مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان میزان عدم قطعیت هر کدام از سناریوهای چهارگانه را با بحث، گفتگو و تبادل

نظر و با در نظر داشتن اطلاعات مربوط به هر کدام از سناریوها که تا این مرحله از فرایند سناریونویسی حاصل شده است، به شرح جدول زیر تعیین کردند:

جدول ۶. تعیین میزان عدم قطعیت سناریوهای چهارگانه در افق زمانی تعیین شده

ردیف	سناریوهای اصلی	نوع سناریو	عدم قطعیت ^۱
۱	سناریوی اول (سرو همیشه بهار)	معجزه آسا	۳۵٪
۲	سناریو دوم (درخت اقاچیا)	بدبینانه	۳۰٪
۳	سناریو سوم (علف هرز پنجه مرغی)	فاجعه آمیز	۲۰٪
۴	سناریو چهارم (آبیاری درخت خشک شده)	بدبینانه	۱۰٪

۲- تعیین و تحلیل وضعیت پنج ویژگی داستان هر یک از سناریوهای چهارگانه گزارش پیش نویس اولویت بندی سناریوها با پنج ویژگی از طریق تیم کارشناسی در جلسات تیم راهبری تشریح گردید و در نهایت اولویت بندی سناریوها توسط اعضای تیم راهبری نیز مورد نقد و بررسی و به شرح جدول زیر تأیید و تصویب قرار گرفت.

جدول ۷. ارزیابی وضعیت سناریوهای چهارگانه

ردیف	ویژگی سناریوهای تهیه شده	سناریوها			
		اول	دوم	سوم	چهارم
الف	آیا سناریو موجه و قابل قبول است؟ (یعنی امکان وقوع دارد؟)	۹	۷	۵	۵
ب	آیا سناریو جهت تصمیم گیری ها مؤثر واقع می شود؟	۹	۷	۵	۶
پ	آیا در سناریو چالش های آینده موضوع پژوهش به چشم می آید؟	۵	۷	۷	۷
ت	آیا سازگاری درونی در اجزای تشکیل دهنده سناریو مشاهده می شود؟	۷	۷	۷	۶
ث	آیا روابط علی و معلولی در سناریو رعایت شده است؟	۹	۹	۹	۵
جمع		۳۹	۳۷	۳۳	۲۹

۳- بررسی فصل مشترک بین سناریوهای چهارگانه

۱. محاسبه درصد عدم قطعیت بر مبنای بیشینه ۵۰٪ است.

وجه اشتراک سناریوهای چهارگانه توسط تیم کارشناسی تعیین و با استفاده از گزینه‌های جدول ترجیح‌های قضاوتی جدول ۸ را تکمیل گردید.

جدول ۸. تعیین فصل مشترک بین سناریوهای چهارگانه

سناریو					سناریو
اول	دوم	سوم	چهارم		
اول	۵	۸	۳	اول	
دوم	۵	۵	۳	دوم	
سوم	۸	۷	۷	سوم	
چهارم	۳	۳	۷	چهارم	

۴- تعیین میزان اثرگذاری ج.ا.ایران و جمهوری آذربایجان (نفوذ و مداخله سازمانی) در وقوع احتمالی سناریوهای چهارگانه
میزان اثرگذاری هر یک از سناریوهای چهارگانه با در نظر داشتن ماهیت، ویژگی‌ها، کارکردها و قابلیت‌های هر کدام از سناریوهای چهارگانه با تأکید بر واقعیت‌ها و آگاهی‌های شهودی به نیابت توسط اعضای تیم‌های کارشناسی در افق زمانی تعیین شده گردید.

جدول ۹. تعیین میزان اثرگذاری و وقوع احتمالی سناریوهای چهارگانه

سناریو	عناوین سناریوها از دیدگاه اسرائیل	میزان اثرگذاری	نتیجه اولویت‌بندی
۱	سناریوی اول (سرو همیشه‌بهار)	۹ (خیلی زیاد)	اول
۲	سناریو دوم (درخت افاقیا)	۹ (خیلی زیاد)	اول
۳	سناریو سوم (علف هرز پنجه مرغی)	۳ (کم)	سوم
۴	سناریو چهارم (آبیاری درخت خشک شده)	۵ (متوسط)	چهارم

نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر به دنبال شناسایی سناریوهای ارتقای امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان است. برای این منظور، با بررسی ادبیات تحقیق و نظرسنجی با خبرگان این حوزه، عوامل کلیدی بر شکل‌دهی امنیت اجتماعی مناطق مرزی با کشور آذربایجان شناسایی شدند. این عوامل عبارت‌اند از: ۱- حمایت از بیکاران، از کارافتادگان و

بی‌سرپرستان، ۲- پرداخت مستمری به نیازمندان، ۳- دسترسی به بهداشت و درمان، ۴- توزیع برابر درآمدها، ۵- توسعه آموزش و ریشه‌کنی بی‌سوادی، ۶- تقسیم منابع و امکانات عمومی، ۷- برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن، ۸- نرخ بیکاری داود آزادی و سلیمانی، ۹- فقر، فحشا، تکدی‌گری، ۱۰- تبیین و احترام به هویت و اعتقادات، ۱۱- تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)، ۱۲- به‌کارگیری زبان، نام‌ها و لباس‌ها، ۱۳- ترویج فرهنگ احترام به قانون، ۱۴- قانون‌گرایی و تعاملات اجتماعی، ۱۵- مشارکت همه‌جانبه، ۱۶- پیوستگی مردم و حکومت، ۱۷- متعهد به انقلاب و نظام اسلامی، ۱۸- اعتماد عمومی، ۱۹- تعامل فرهنگ‌ها و زبان‌های بومی با فرهنگ و میراث معنوی ملی، ۲۰- بینش اعتقادی در زمینه امامت و رهبری، ۲۱- ترویج ارزش‌های انقلاب، ۲۲- حفظ آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری، ۲۳- تأمین (شرایط زندگی شهروندان)، ۲۴- همگرایی میان فرقه‌ها و مذاهب، ۲۵- توسعه بازارچه‌های محلی.

در میان عوامل شناسایی‌شده و از مجموع امتیاز اهمیت و عدم قطعیت، دو پیشران به‌دست‌آمده «همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدالت و امنیت جامعه» از گام سوم دارای بالاترین امتیاز و عدم قطعیت امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان شناسایی شدند. درنهایت با در نظر گرفتن این دو عدم قطعیت سناریوهای ارتقای امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان در نمودار صلیبی (نمودار ۳) تدوین و سناریوها ارائه شد.

سناریوی اول، سرو همیشه‌بهار، «همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدالت و امنیت جامعه» که سناریوی معجزه‌آسا را برای ارتقای امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان رقم زده است. این سناریو در صورتی در افق زمانی ۱۴۱۴ رقم خواهد خورد که در این دوران موارد زیر در دستور کار قرار گرفته شود: حمایت از بیکاران، از کارافتادگان و بی‌سرپرستان؛ پرداخت مستمری به نیازمندان؛ ایجاد دسترسی به بهداشت و درمان؛ توزیع برابر درآمدها؛ آموزش و ریشه‌کنی بی‌سوادی؛ تقسیم عادلانه منابع و امکانات عمومی؛ برنامه‌ریزی برای تأمین مسکن؛ تبیین و احترام به هویت و اعتقادات؛ تمرکز قومیت‌ها (دفاع از هویت)؛ به‌کارگیری و احترام به زبان، نام‌ها و لباس‌ها؛ ترویج فرهنگ احترام به قانون؛ قانون‌گرایی و تعاملات اجتماعی؛ ترویج ارزش‌های انقلاب؛ حفظ

آثار و فرهنگ سنتی، قومی، فرهنگی و هنری؛ تأمین (شرایط زندگی شهروندان)؛ همگرایی میان فرقه‌ها و مذاهب؛ توسعه بازارچه‌های محلی.

سناریوی دوم، درخت افاقیا «همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدم عدالت و امنیت جامعه» سناریوی بدبینانه را در افق زمانی ۱۴۱۴ رقم زده است. فراهم نشدن شرایط یکی از پیشران‌ها سبب کم‌وکاستی در امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان شده است که علی‌رغم مثبت بودن یکی از پیشران‌ها، پیشران دیگر نقش را بازی می‌کند و به‌عنوان عامل مقاومتی را بازی کند.

در سناریوی سوم با عنوان علف هرز پنجه مرغی، «عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدم عدالت و امنیت جامعه» سناریوی فاجعه‌آمیز را رقم زده است. هم‌راستایی این دو عامل سبب بازیچه شدن امنیت اجتماعی شهرهای مرزی با کشور آذربایجان مطابق میل دشمنان می‌شود.

در سناریوی چهارم با عنوان آبیاری درخت خشک شده، «عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی» و «عدالت و امنیت جامعه» سناریوی بدبینانه را رقم زده است که علی‌رغم تلاش دولت برای آبیاری جامعه با زمینه‌های عدالت و امنیت، به علت عدم همبستگی ملی و هویت اسلامی - انقلابی این کار به‌مثابه سناریوی آبیاری درخت خشک شده عمل می‌کند و کاری بی‌ثمر و به‌عنوان سناریوی بدبینانه معرفی می‌شود.

قدردانی

از همه خبرگان و اساتیدی که در طول پژوهش محقق را در گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل و اعتبارسنجی یافته‌های پژوهش یاری رسانده‌اند سپاسگزارم.

منابع

- اسلامی، علیرضا (۱۳۹۰)، امنیت در نگاه امام خمینی (رحمه‌الله علیه)، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- افتخاری، اصغر. (۱۳۹۲). امنیت اجتماعی شده؛ رویکرد اسلامی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- اکبری شهبابی، ثریا؛ ابراهیم‌پور، داود. (۱۳۹۷). رابطه دین‌داری با احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز. مطالعات جامعه‌شناسی. ۱۱ (۳۹)، ۵۹-۷۲.
- برزگر، نصرت؛ لطفی، حیدر؛ حسن‌آبادی، داود؛ و رضویان، محمدتقی. (۱۳۹۸). نقش سیاست‌های قومی و مذهبی در مشارکت اقوام در امنیت، توسعه همه‌جانبه و همگرایی با تأکید بر ترکمن‌های شمال و شمال شرق ایران. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۹ (۳۴)، ۴۳۳-۴۵۵.
- بوزان، باری. (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول.
- پیشگاهی فرد، زهرا؛ خالدی، حسین؛ غلامی، بهادر؛ ابراهیمی، یاسر. (۱۳۹۳). جهانی‌شدن ارتباطات و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر مرزهای غربی. جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، ۴ (۱۰)، ۵۵-۷۲.
- داوودی آزاد، حسین؛ و سلیمانی، جمال. (۱۳۹۱). مرز و امنیت اجتماعی شهرهای مرزی. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و رهیافت‌ها.
- ذاکری هامانه افشانی، سید علیرضا؛ و عسکری ندوشن، عباس. (۱۳۹۱). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۳ (۳)، ۸۳-۱۱۰.
- رکن‌الدین افتخاری، پاپلی یزدی؛ عبدی، عرفان. (۱۳۸۷). ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه‌های مرزی بازتاب‌های توسعه مناطق مرزی؛ مطالعه موردی: بازارچه مرزی شیخ صالح شهرستان ثلاث باباجانی، استان کرمانشاه. فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۴ (۱۲)، ۸۲-۱۰۹.
- روی، پل. (۱۳۸۲). معمای امنیت اجتماعی، ترجمه منیژه نویدنیا، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره ۲۱. ۱۰۳.
- زرگر، افشین؛ صیاد، سینا. (۱۳۹۵). اهمیت اوراسیای مرکزی در رقابت‌های ژئوپلیتیکی بین قدرت‌های بزرگ. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ۱۲ (۳۶)، ۱۶۹-۱۶۶.

- سلمانی بی‌شک، محمدرضا؛ شاه وردی دولت‌آباد امیر، باستان فرانک. (۱۳۹۳). بررسی اثرات درآمد مالیاتی و امنیت اقتصادی در ایران (رهیافت متقابل علیت در داده‌های سری زمانی). فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی. ۲ (۷): ۷۳-۹۰.
- شعاعی، مرتضی؛ مرادی سیاسی، غلامرضا؛ آزاد فدا، شیوا؛ و رضایان قیه باشی، احد. (۱۳۹۹). شناسایی سناریوهای آینده تأمین امنیت رویدادهای ورزشی جمهوری اسلامی ایران. آینده‌پژوهی دفاعی، ۵ (۱۹): ۷-۲۹.
- شیرزاد، زهرا؛ زین‌العابدین، یوسف. (۱۳۹۵). تحلیل عوامل طبیعی تأثیرگذار بر جغرافیای سیاسی منطقه مرزی ایران و جمهوری آذربایجان. فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی، ۵ (۱۶): ۱۱۹-۱۳۹.
- صنیعی، محمدحسین؛ و اکرمی، سید مهدی. (۱۳۹۶). بررسی جایگاه قانون و قانون‌گرایی. مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۱ (۳): ۲۹-۴۷.
- عباس‌زاده، محمد؛ عزیزاده اقدم، محمدباقر؛ اسلامی بناب، سید رضا. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و آنومی اجتماعی. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران. ۱ (۱۱): ۱۴۵-۱۷۲.
- علوی؛ سید مهدی. (۱۴۰۱). اقتصاد زیستی: پارادایم نوین اقتصادی در عصر چالش‌ها و پیچیدگی‌های جهانی. مجله زیست‌شناسی ایران، ۶ (۱۱): ۱-۲۵.
- کاظمی، سید احمد. (۱۳۹۸). امنیت اجتماعی در جهان. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- محسنی، رضا علی. (۱۳۸۸). تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی. پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۲ (۴): ۱-۲۳.
- مؤمنی حسن، قاسمی؛ محمد، قنبری قاسم. (۱۳۹۳). بررسی و تحلیل چالش‌های سیاسی-امنیتی مرزهای جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان.
- نجفی، مهدی؛ مهدی‌زاده، اکبر. (۱۳۹۵). بررسی مسائل اجتماعی-امنیتی و مرزی ایران و ترکیه. مطالعات جامعه‌شناسی، ۱۰ (۳۶): ۶۵-۸۱.

- نجیبی ربیعی، مریم. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ارتباطات و علوم اجتماعی. دانشگاه علامه طباطبایی. تهران.
- نویدنیا، منیژه. (۱۳۸۴). بررسی ابعاد امنیت اجتماعی در مطالعه بین خانواده‌های ساکن شهر تهران. مجله مطالعات امنیت اجتماعی، ۱(۲-۳).

- Heikal, M. N., & Safi, M. Q. (۲۰۱۷). Thematic Dictionary of Scientific Terms.
- Mirzadeh, S. M., & Asgharzadeh, A. (۲۰۲۰). The effect of border management Islamic management on border security Case study: Border guard of Piranshahr city. Border Science and Techniques, ۸(۴), ۴۱-۵۹.
- NM Heikal, Ms. Qamar Safi. Ali, S.H. Ayad, H. Al Rubaie, M. T. (۲۰۲۲). Fifth Industrial Revolution (New Perspectives). International Journal of Business, Management, and Economics, ۳(۳). ۱۹۶ - ۲۱۲.

